

/ Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України [Електронний ресурс] – 2002. – (Нормативно-правовий документ Мінекономіки України. Наказ). – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

11. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету : постанова Кабінету Міністрів України № 621 від 26 квітня 2003 р. – [чинний] / Кабінет Міністрів України // Офіційний вісник України [Електронний ресурс]. – 2003. – (Нормативно-правовий документ КМУ. Постанова). – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.

12. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи / В. С. Куйбіда, В. А. Негода, В. В. Толкованов. – Київ, Видавництво «Крамар», 2009. – 170 с.

13. Чикаренко, І. Сутність і характерні особливості муніципальних проектів розвитку / І. Чикаренко // Актуал. пробл. держ. упр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2007. – Вип. 4 (30). – С. 253–259.

14. Федорчак О. В. Проектний підхід як інноваційний механізм державного управління [Електронний ресурс] / О. В. Федорчак // Державне управління : теорія та практика : електрон. наук. фах. журн. – Вип. 1. – К. : НАДУ, 2006. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.

15. Цегольник П. А. Технологія управління проектами в державному управлінні : потенціал застосування та шляхи підготовки фахівців [Текст] / Петро Цегольник // Вісн. УАДУ. – Вип. 3. – К. : УАДУ, 2001. – С. 346–353.

16. Шаров Ю. П. Оцінка суспільної корисності муніципальних інвестиційних проектів [Текст] / Юрій Павлович Шаров // Вісн. УАДУ. – Вип. 2. – К. : УАДУ, 2001. – С. 78–85.

17. Шаров Ю. П. Основи цілепокладання в проектно-орієнтованій системі стратегічного планування муніципального розвитку / Ю. Шаров, І. Чикаренко // Актуал. пробл. держ. упр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2006. – Вип. 3 (25). – С. 223–228.

УДК 332.13

Катерина Ровинська

ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

В статті розглянуто сучасні підходи до принципів корпоративного управління та їх застосування у різних сферах діяльності. Визначено напрями впровадження «корпоратизму» в систему соціально-економічного розвитку територій

Ключові слова: корпоративне управління, соціально-економічний розвиток, Базельський комітет, корпоративізм.

✎ Глобальна фінансова криза останніх років стала індикатором якості системи державного управління в країнах та управлінських структурах, взагалі, з

точки зору як стійкості до зовнішніх чинників, так і гнучкості та здатності швидко пристосовуватися до нових умов. Відтак, перед органами державного управління постає нелегке завдання: підвищити стійкість економічної системи як країни в цілому, так і регіонів зокрема, без посилення втручання у її діяльність.

Фундаментальні зміни, що відбулися за останні роки в структурі та обсягах капіталу, поряд з глобалізацією фінансових ринків, зумовили необхідність розробки міжнародних загальноприйнятних стандартів, які допомогли б визначити інвестиційну привабливість не тільки окремих підприємств, а й цілих регіонів і побудувати систему їх ефективного управління та контролю. Все це сприяє розвитку та становленню корпоративного управління як, з одного боку, самостійного економіко-правового інституту в сфері державного регулювання економіки, через який спрямовуються та контролюються акціонерні товариства, а з іншого – як організаційно-правової форми функціонування органів державного управління та місцевого самоврядування.

✎ Суттєвий внесок у дослідження механізмів державного управління, у тому числі й в різних сферах економіки, зробили такі вітчизняні вчені, як: А. Г. Ахлємов, В. Д. Бакуменко, І. К. Бистряков, О. Ю. Бобровська, В. Г. Бодров, В. Є. Воротін, М. В. Гаман, С. Д. Дзюбик, В. П. Марущак, А. В. Мерзляк, М. М. Миколайчук, О. Г. Мордвінов, Н. Р. Нижник, О. Ю. Оболенський, В. М. Рижих, І. В. Розпутенко та інші.

Проте недослідженість та невивченість особливостей державного регулювання корпоративного управління у фінансовому секторі, в якому домінують комерційні банки, призводить до їх неефективного управління та відсутності привабливості для потенційних інвесторів, унаслідок чого страждає, перш за все, економіка України. У зв'язку з цим, наукові дослідження, присвячені вирішенню цього аспекту корпоративного управління мають високу і сталу актуальність.

✎ Метою статті є визначення ступеня впровадження принципів корпоративного менеджменту в управлінську практику та визначення напрямів впровадження корпоратизму в систему соціально-економічного розвитку територій.

✎ Стратегічним напрямом змін в економічному секторі є наближення до кращої практики організації взаємодії усіх учасників процесу та зацікавлених сторін, враховуючи досвід розвитку інших країн. Основними цілями реформування системи державного управління мають стати зміцнення стійкості економічної системи, що виключає можливість виникнення системних ризиків, відновлення і зміцнення довіри до економічної системи з боку інвесторів, зокрема іноземних, підвищення якості реалізації оборотних коштів підприємств та їх трансформації у кредити та інвестиції.

Одним з вагомих чинників забезпечення ефективності системи управління є її структура.

Розглядаючи сучасні структури управління, колектив авторів на чолі з Н. Нижник надає переваги та недоліки лінійного, функціонального, лінійно-штабного, дивізіонального, матричного та лінійно-функціонального типів структур. Однак, у підсумку зроблено висновок, що наведені структури існують давно і є лише різними модифікаціями ієрархічних структур, які «...не дозволяють вирішувати проблеми координації функціональних ланок по горизонталі, підвищення відповідальності та розширення повноважень керівників нижчих і середніх рівнів, звільнення вищого ешелону від оперативного контролю»

[1, с. 36]. Як приклад нового типу структур розглядається мережевий. Проте цей тип структури використовується у випадку необхідності координації дій самостійних підприємств і, на нашу думку, не є ефективним у сфері державного управління.

Серед нових типів структур А. Бикова відокремлює модель «горизонтальної корпорації», яка має меншу кількість рівнів ієрархії управління, що сприяє підвищенню ефективності роботи. На нашу думку, саме такий тип структури управління є найбільш придатним для банківської сфери, адже його відмінними рисами є:

- побудова організації навколо процесу, а не завдання;
- невелика ієрархія;
- вимір результатів через задоволення клієнтів;
- максимізація контактів з учасниками процесу;
- інформування, навчання та перепідготовка працівників усіх рівнів [2, с. 143].

Прогресивність корпоративної структури управління підкреслюється багатьма дослідженнями та пропозиціями щодо впровадження цих принципів на різних рівнях.

Засновниками корпоративного управління прийнято вважати відомих зарубіжних економістів: А. Берли та Г. Минца. У подальшому їх дослідження були розвинені в працях таких видатних зарубіжних вчених, як: І. Ансофф, У. Бантнер, Д. Йермах, Р. Лазер, Д. Лорш, К. Мейер, Р. Милгром, Б. Мейн, Д. Сейлер, Д. Селліван, Д. Тобін, М. Хессель, Д. Чархем, А. Шлейфер та ін.

На пострадянському просторі питанням корпоративного управління почали приділяти увагу в кінці дев'яностих років. Це було пов'язано з процесами трансформації економіки та об'єктивною необхідністю становлення нової системи відносин. Найбільший інтерес, на наш погляд, представляють праці таких вчених, як: Л. Базилевич, Л. Бурлакова, Д. Голубков, А. Горбунов, В. Дементьєв, М. Круглов, А. Радигін, І. Храброва, Є. Чіркова.

Проте й вітчизняні науковці мають ґрунтовні праці, що заслуговують на увагу. Зокрема І. Спасібо-Фатєєва розглянула цілий спектр проблем, починаючи від науково-концептуальних засад корпоративного управління з позицій його нормативно-правового регулювання різними галузями законодавства і внутрішньо корпоративними актами до всіляких варіантів побудови моделей управління в різних корпоративних утвореннях, їх модифікацій з точки зору оптимізації економічних процесів [3].

Теоретичне дослідження О.Бобровською природи «корпоратизму» дозволило встановити, що «його роль у суспільстві не обмежується спільним взаємовигідним господарюванням задля створення економічних благ, а тлумачиться ширше – як ідея і філософія управління соціально-економічним розвитком, як тип соціальної та духовної організації суспільства. Основний потенціал корпоратизму полягає в здатності консолідувати зусилля людей у соціальній організації суспільної праці» [4, с. 11]. До того ж О. Бобровською обґрунтовано теоретико-методологічні засади та доцільність запровадження корпоративних відносин в управління розвитком муніципальних утворень. Зокрема вченим зроблено висновок, що «...органічна імплементація корпоративних відносин у систему муніципального управління відкриває додаткові можливості розвитку муніципальних утворень та їх територіальних громад, підвищує ефективність використання їх ресурсного потенціалу і конкурентоспроможності...» [4, с. 22].

М. Миколайчук обґрунтовує необхідність застосування принципів корпоративного управління до системи

державного управління розвитком регіонів [5, с. 31, 6]. На його думку, саме застосування принципів корпоративного управління щодо залучення усіх зацікавлених сторін до стратегічного планування розвитку регіону та незалежного контролю за виконанням цих планів є запорукою досягнення Україною високого рівня соціально-економічного розвитку.

Однак вивчення праць зарубіжних та вітчизняних вчених показало, що на мікрорівні практично всі вони зосереджені на проблемах створення та розвитку корпоративних відносин, а також адаптації зарубіжного досвіду та технологій управління до акціонерних товариств. При цьому проблеми корпоративного управління розглядаються без врахування до якої галузі чи сектору вони належать. Але корпоративному управлінню у сфері державного управління притаманні свої особливості, у першу чергу, зумовлені специфікою їх діяльності, що потребує окремого підходу.

Так, у трактуванні самого поняття «корпоративного управління», виникає плутанина. Одні автори під корпоративним управлінням розуміють сукупність внутрішніх управлінських процесів компанії, інші обмежують це поняття рамками функціонування ради директорів. Часто під корпоративним управлінням розуміють загальний менеджмент, який неточно визначає його сутність. Іноді корпоративне управління визначають як систему органів управління, або сукупність організаційно-правових норм. Усі визначення мають право на існування, але складність питання потребує більш глибокого дослідження.

З точки зору російських науковців, корпоративне управління – це система відносин між власниками, органами управління акціонерного товариства, його менеджерами, а також іншими зацікавленими особами (працівниками, постачальниками, споживачами, кредиторами, державними та місцевими органами влади, громадськістю, тощо) задля забезпечення ефективної діяльності товариства, інтересів власників та інших зацікавлених осіб [7]. По-іншому російські вчені визначають корпоративне управління як «взаємостосунки між власниками, менеджерами і працівниками кредитних організацій, а також їх кредиторами», або «комплекс відносин між адміністрацією компанії, її власниками і іншими зацікавленими особами» [9].

На погляд українських авторів, корпоративне управління поєднує в собі норми законодавства, нормативних положень та практику господарювання у приватному секторі, що дозволяє товариству залучати фінансові та людські ресурси, ефективно здійснювати господарську діяльність і, таким чином, продовжувати своє функціонування, нагромаджуючи довгострокову економічну вартість шляхом підвищення вартості акцій і дотримуючись при цьому інтересів всіх осіб, що беруть участь в товаристві (акціонери, кредитори, робітники, постачальники, клієнти) [10, с. 205–210].

Деякі вчені визначають корпоративне управління як процеси, у відповідності з якими корпорація представляє та обслуговує інтереси інвесторів, або практику і вивчення шляхів удосконалення взаємовідносин між різними зацікавленими особами в корпорації чи як процес, у відповідності з яким встановлюється баланс між економічними та соціальними цілями, між індивідуальними та суспільними інтересами [11, с. 60–64].

Відповідно до Рішення ДКЦПФР Про затвердження Принципів корпоративного управління від 11.12.2003 № 571 сутністю корпоративного управління є система відносин між інвесторами-власниками товариства, його

менеджерами, а також зацікавленими особами задля забезпечення ефективної діяльності товариства, рівноваги впливу та балансу інтересів учасників корпоративних відносин [12].

У відомчих нормативних актах Національного банку України найбільш повно визначено поняття «корпоративне управління» наведено у Постанові Правління НБУ від 15.03.2004 № 104 Про схвалення Методичних вказівок з інспектування банків «Система оцінки ризиків». У даному нормативному акті корпоративне управління визначається як система організації діяльності та контролю банку, визначає розподіл прав і обов'язків між різними учасниками корпорації, а саме: спостережною радою банку (радою директорів), керівництвом (правлінням) банку, акціонерами та іншими зацікавленими сторонами (для банків – насамперед вкладниками та іншими кредиторами), а також правила та процедури прийняття рішень щодо справ банку. У такий спосіб забезпечується визначення та виконання завдань організації та моніторинг її діяльності. Основною метою корпоративного управління є забезпечення чесного та прозорого бізнесу, відповідальності та підзвітності всіх залучених до цього сторін [13]. Крім того, у листі Генерального департаменту банківського нагляду НБУ від 29.01.2004 № 42-311/382 зазначається, що корпоративне управління також передбачає пошук шляхів, що спонукають різних зацікавлених щодо компанії осіб до здійснення на соціально ефективному рівні інвестицій у трудовий потенціал та капітал компанії.

На наш погляд, варто розрізнити поняття корпоративного управління, пов'язане з внутрішньою діяльністю товариства та мікросередовищем його функціонування, і більш широке, узагальнююче поняття, яке відображає систему відносин власності, розподілу та менеджменту в суспільстві й виступає однією з детермінант урядової політики.

У вузькому розумінні корпоративне управління включає комплекс взаємовідносин між менеджерським складом, адміністрацією, інсайдерами та аутсайдерами.

У широкому розумінні корпоративне управління передбачає розробку розгорнутої програми заходів щодо не порушення прав власності акціонерів, стимулювання їх інвестиційної активності, підвищення загального рівня управління акціонерними товариствами, недопущення монополізації ринкових секторів, збільшення капіталів і підвищення загального добробуту членів суспільства. Реалізація усіх цих функцій і є прерогативою держави. Уряд країни має їх запроваджувати через створення фінансової інфраструктури і сприяння подальшому розвитку ринку капіталів.

На наш погляд, найбільш вдало визначив корпоративне управління Базельський комітет, який підкреслив, що корпоративне управління у банківських організаціях – це керівництво їх діяльністю, яке здійснюється радами директорів та менеджерами вищої ланки з використанням методів за допомогою яких банки:

- встановлюють цілі свого бізнесу, до якого відноситься: створення економічної вартості для власників;
- управляють поточною діяльністю компанії;
- враховують інтереси зацікавлених сторін;
- забезпечують відповідну корпоративну діяльність та корпоративну поведінку банків вимогам надійної банківської практики, діючому законодавству та нормативній базі;
- захищають інтереси вкладників [14].

У документі Базельського комітету корпоративне управління визначається також як «коло відносин між менеджментом компанії, радою директорів, акціонерами та іншими зацікавленими сторонами» [14].

Поняття «зацікавлена сторона» включає співробітників, клієнтів, постачальників, а також громадськість. «У зв'язку з унікальністю ролі банків для національної і регіональної економіки, а також фінансових систем органів нагляду та уряд також вважаються зацікавленими сторонами».

Про місце «зацікавленої сторони» у процесі корпоративного управління йдеться й у Рішенні ДКЦПФР Про затвердження Принципів корпоративного управління від 11.12.2003 № 571. Належне корпоративне управління не обмежується виключно відносинами між інвесторами та менеджерами, а передбачає також урахування законних інтересів та активну співпрацю із зацікавленими особами, які мають легітимний інтерес у діяльності товариства (працівниками, споживачами, кредиторами, державою, громадськістю тощо). Це пов'язано з тим, що товариство не може існувати незалежно від суспільства, в якому воно функціонує, і кінцевий успіх його діяльності залежить від внеску всіх зацікавлених осіб [12].

Отже, сутність корпоративного управління є система відносин між інвесторами-власниками товариства, його менеджерами, а також зацікавленими особами для забезпечення ефективної діяльності товариства, рівноваги впливу та балансу інтересів учасників корпоративних відносин.

Проте, кожна галузь економічної діяльності має свої специфічні риси, які впливають на процеси впровадження принципів корпоративного управління. Зокрема, в системі державного управління та місцевого самоврядування, менеджерами виступають посадові особи органів державного управління, а учасниками корпоративних відносин – усі мешканці та власники підприємств та установ, розташованих на певній території. Відтак, впровадження принципів корпоративного менеджменту в систему державного управління на всіх рівнях вимагає систематизації повноважень та зобов'язань усіх учасників процесу соціально-економічного розвитку території.

Література.

1. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади: [навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник]. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 164 с.
2. Быкова А. Организационные структуры управления / А. Быкова. – М. : ОЛМА-ПРЕСС Инвест : Институт экономических стратегий, 2003. – 160 с.
3. Спасібо-Фатєєва І. Захист інтересів міноритаріїв та сторонніх осіб у корпоративних правовідносинах / І. Спасібо-Фатєєва // Юргазета. — 2005. – 29 верес. – № 18 (54). – С. 68–74.
4. Бобровська О.Ю. Теоретико-методологічні засади запровадження корпоративних відносин в управління розвитком муніципальних утворень : автореф. дис. на здобуття науки ступеня докт. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / О. Ю. Бобровська. – Дніпропетровськ, 2009. – 36 с.
5. Миколайчук М. М. Фінансово-економічний механізм забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіону : [монографія] / М. М. Миколайчук; за наук. ред. І. В. Розпутенка. – К. : НАДУ, 2010. – 308 с.
6. Теоретико-методологічні основи управління розвитком регіону : Монографія / [Ахламов А. Г., Глинська А. Є., Миколайчук Н. С., Миколайчук М. М., Стовба Т. А.];

за ред. д.е.н., проф. Н. С. Миколайчук. – Херсон : ВКФ «Стар ЛТД», 2007. – 276 с.

7. Газин Г. Корпоративное управление в России: реальное конкурентное преимущество; [Электронный ресурс] / Г. Газин. – Режим доступа : <http://www/e-xecutive.ru>.

8. Русинов Ф. М. Теория корпоративного управления неустойчивым состоянием экономики / Русинов Ф. М., Попова Е. В. – М. : Изд-во Рос. экон. акад., 2002. – 60 с.

9. Рудненко Т. Проблемы корпоративного управления в деятельности коммерческих банков / Т. Рудненко. – Цінні папери України. – № 21 (210). – 13 липня 2006 р. – С. 3.

10. Дубовицкая Е. А. Европейское корпоративное право: Свобода перемещения компаний в Европейском сообществе / Е.А.Дубовицкая. – М. : Волтерс Клувер, 2004. – 224 с.

11. Мазур В. Порівняльна характеристика моделі організації корпоративного управління в умовах України і за кордоном // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2002. – № 1. – С. 142–150.

12. Принципи корпоративного управління України. – К. : ДКЦПФР, 2004. – 72 с.

13. Постанова НБУ від 04.06.03 № 240 «Про окремі питання регулювання діяльності банків»: [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon.rada.gov.ua>.

14. Совершенствование корпоративного управления кредитных организациях (Безельський комітет по банковскому надзору. – Безель : КонсультантПлюс : Версия Проф. – сентябрь 1999).

процесів. Значення державно-управлінських порівняльних досліджень обумовлюється також тим, що вони дозволяють вийти за національні кордони своєї публічної системи, глянути під особливим кутом зору на низку традиційних проблем науки державного управління та практики, розширити обрії наукових пошуків з державного управління, здійснити обмін науковою інформацією, науковими ідеями, враховувати як позитивний, так і негативний зарубіжний досвід у різних сферах державного управління. На наш погляд, порівнянні дослідження є особливо необхідними на етапі реформування системи публічного управління, що відбувається в Україні, у тому числі на територіальному рівні. Значною мірою це стосується Автономної Республіки Крим, як єдиної автономії у складі України.

✦ Мета дослідження – дослідити інституційний та правовий механізми здійснення публічної влади на рівні Фарерської автономії з метою подальшого порівняння його з АРК. Відповідно до мети **завданнями** статті є дослідження причин виникнення автономії Фарер, її компетенції, розгляд системи законодавчої та виконавчої влади Фарерської автономії, механізми її взаємодії з центральним урядом Данії тощо.

✦ На превеликий жаль, в Україні обмаль порівняльних досліджень щодо функціонування автономій за кордоном. Існуючі дослідження здебільше присвячені загальній теорії автономії (напр., праці В. Борденюка [1], М. Корнієнка [2], Т. Сенюшкіної [3]). Серед поодиноких досліджень з досвіду функціонування автономій за кордоном слід виділити праці Н. Мяловицької [4], Т. Татаренко [5], І. Шелепницької [6], С. Саханенка та О. Рацюк [7]. У вітчизняній науковій літературі нами не знайдено жодної наукової праці, яка б досліджувала автономію Фарер у складі Данії.

✦ Автономія Фарер утворена в межах архіпелагу Фарерських островів, що знаходяться у північній частині Атлантичного океану між Шотландією та Ісландією. Архіпелаг Фарерських островів складається з 18 островів, 17 з яких є заселеними. Загальна площа автономії Фарер складає 1396 кв. км. Жителі Фарерських островів проживають у 120 містах та сільських поселеннях, що об'єднані у 34 муніципалітети.

Заселення Фарерських островів постійним населенням припадає на VII-VIII ст. під час походів норвезьких вікінгів. Вже у 1035 р., потрапивши до складу Норвезького королівства як країна, що сплачує данину, Фарерські острови мали незалежний парламент (льонтінг), що користувався значною незалежністю у вирішенні внутрішніх питань. Після укладання у 1380 р. унії між Данією та Норвегією Фарерські острови увійшли до складу об'єднаної держави [8, с. 32]. За результатами англо-датської війни 1807–1814 рр. датсько-норвезька унія була розірвана. Незважаючи на це, Фарерські острови, як колишня складова Норвегії, залишилися у складі Данії у вигляді звичайного округу [9, с. 19]. За Конституцією Данії 1850 р. фарерський льонтінг володів лише статусом провінційної ради без законодавчої компетенції, хоча й з правом внесення законодавчих пропозицій датському парламенту. Незважаючи на такий свій статус, він став форумом висловлення політичних позицій фарерців. У зв'язку із поширенням національних рухів материкової Данії фарерці розгорнули кампанію за підвищення свого статусу. У 1906 р. була утворена «Партія самоврядування», що спочатку ставила своїм завданням

УДК 325.85

Віталій Стаднік

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС АВТОНОМІЙ ЗА КОРДОНОМ (на прикладі автономії Фарер)

В статті досліджуються причини утворення автономії Фарер у складі Данії, її правовий статус, система органів публічної влади на рівні автономії та їх повноваження, механізми взаємодії органів автономії та центральних органів державної влади Данії, фінансові основи автономії та гарантії її розвитку.

Ключові слова: автономія Фарер, система органів публічної влади, фінансові основи автономії, механізми взаємодії органів автономії.

✦ Порівнянні дослідження у сфері державного управління мають сьогодні досить велике теоретичне і прикладне значення. Підвищення значення порівняльних досліджень обумовлюється потребою у формуванні власної української національної системи державного управління, яка відповідала б сучасним тенденціям розвитку публічного врядування та міжнародним стандартам, сприяла б приєднанню України до світових (передусім європейських) інтеграційних

© Стаднік В.М., 2011.